

A davenporti

Irta: VASVÁRY ÖDÖN

AM
Népszava
Márc. 29-1949

Röviddel ezelőtt az Amerikai Magyar Népszavában Pajzs Ágnes cikket közölt arról, hogy Madame Fejérváry hogyan ajánlódott valamikor egy parkot és menházat az iowai Davenportnak, ahová körülbelül száz évvel ezelőtt érkezett mint magyar politikai menekült, egy többnyire diákokból álló csoport tagjaként. Madame Fejérváry aztán ott telepedett meg és nagy vagyont szerzett. Később elhagyta Davenportot, ahová azonban egyszer, nagy ünnepek közepeztébe visszament, amikor Miss Morrison, a new yorki International Institute új vezetője, aki odaváló, szintén látta.

Kétségtelen, hogy időről-időre érdemes, sőt szükséges a régmúlt amerikai magyarok emlékeit visszaidézni. Ha azonban ezt tesszük, vigyáznunk kell, hogy tényeket közöljünk. Ezért talán nem lesz ildomtalan, ha a cikk egyes állításait helyreigazítom.

Még nincs száz éve, hogy románfalvai Fejérváry Miklós, a feleségével, született Kárász Karolinával 1853-ban Davenportba érkezett. Fejérváry, aki Hont megyében nőtt fel és annak követe lett, ekkor már 42 esztendő volt és kilenc éve boldog házasságban élt a feleségével, akitől már akkor két gyermeke született. A gyermekek, az akkor 7 éves Miklós és az öt éves Celesztina, szintén velők voltak. A derék magyar nő, aki bizonyára hűséges feleség és jó anya volt, természetesen aligha lehetett az a "fiatal, kalandvágyó, ragyogó dáma", amelyennek a cikk leírja, aki fiatal diákok társaságában érezte magát jól. Fejérváryné egyébként már 1870-ben meg-

halt, hét esztendővel elsősülött fia után, aki mint Lincoln katonája, 17 éves korában önként adta életét hazája ügyéért a polgárháboruban.

Távol áll tőlem annak a feltételezése, hogy Miss Morrison valóban Fejérváry Miklósnét látta hat éves korában, mert akkor a hatvanas évekig kellene visszamennünk. Akit látott s akit Davenport ünnepélyesen fogadott, a leánya, Celesztina volt, aki 1906-ban átjött Magyarországról és felkereste volt otthonát. Celesztina ekkor már 58 esztendő volt, akit a hat esztendőös kisleány joggal tarthatott "igen idős dámának". Ekkor már egyedül volt a családból, mert apja is meghalt még 1895-ben, Davenportban, ott is van eltemetve.

A Fejérváry ingatlanok jórészt Davenport városa örökölte, egy aggmenházzal együtt, amely az alapító szándéka szerint olyan előregedett iowai farmerek részére létesült, akik legalább husz esztendeig farmerkedtek az államban. Mint az egyik író megjegyzi, a gondolat ma már kómi-kusan hangzik, mert nehéz elképzelni, hogy abban a gazdag farmerállamban akadnának olyan farmerek, akik husz esztendei ottani gazdálkodás után az aggmenház védelmére szorulnának. Ezt a kikötést meg is változtatták s az aggmenház ma is fennáll.

Celesztina, aki sohasem ment férjhez, Magyarországon mezőberényi kastélyában élt. Ott alapított az első világháború alatt egy 80 ágyas hadikórházat, amelyet Davenportból főleg a Vörös Kereszt útján sokan segítettek.

Ott is halt meg 1937-ben, 89 esztendőskorában.

Fejérváry Miklós nem volt rokona a múlt század híres honvédelmi miniszterének, báró Fejérváry Gézának, aki a komlóskezesi Fejérváryak közül való volt és a bárói címet meglett férfikorában kapta. A mi Fejérvárynk pénzzel jött Amerikába, amit ügyes üzleti érzékkel megsokszorozott, úgy hogy dúsgazdag ember lett belőle. Magyarokkal nem igen érintkezett, de akik felkeresték, azokhoz szíves volt. Molnár István, az Amerikai Református Egyesület öt éve elhunyt volt titkára, aki a kilencvenes évek elején mint fiatal fiú már Amerikában volt, többször mesélte, hogy bolyongásai közben felkereste Davenportban és egy aranyat kapott tőle.

Kis hujja volt, hogy Fejérváry révén Amerikába nem került báró Jósika, a híres regényíró, aki a szabadságharc bukása után külföldön élt szegényes sorsban és erősen vágyott az újvilágba. 6000 frank kellett volna hozzá, hogy Jósika is Davenportba menjen, ahol — groceryt akart nyitni. Ebből négyezret el is küldött előre Fejérvárynak, akivel sokat leveleztek, de később részletekben visszakérte. Levelezésük 1852 májusától a Magyar Tudományos Akadémia birtokában van. (Ács Tivadar barátom bizonyára sok adatot találna benne.)

Fejérváry Miklós minden időkre egyik legendás alakja marad az amerikai magyarság történetének. Ha azonban felidézzük emlékét, kötelességünk hiteles adatokat közölni azokkal az olvasókkal, akiket érdekel az amerikai magyar múlt.

